

*К. Г. КОЗЛОВА,
студент УД-2-09 ФСЕУ ХарPI НАДУ*

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Агропромисловий комплекс України – важливий сектор національної економіки, який об'єднує різні види економічної діяльності щодо виробництва сільськогосподарської продукції, продуктів харчування, а також доставки їх до кінцевого споживача. В агропромисловому комплексі формується близько 17 % ВВП, він є одним з основних бюджетоутворюючих та експортоорієнтованих секторів національної економіки. Сектор вирізняється значущістю і специфічністю, що пов'язано із залежністю результатів сільськогосподарського виробництва як від природно-кліматичних умов, так і від глибини державного втручання. Сучасний вплив держави на розвиток сільського господарства України, з одного боку, є доволі значним, а з іншого – недостатньо ефективним. Аграрна політика впродовж трансформаційного періоду характеризувалась здебільшого переважанням тактичних, а не стратегічних цілей і програм, а регуляторна діяльність держави не мала системного і послідовного характеру. З огляду на зазначене, для України особливо актуальною є проблема підвищення ефективності впливу держави на розвиток аграрного сектора.

Питання функціонування аграрного сектора України загалом та його державного регулювання зокрема належать до сфери наукових інтересів П. Саблука, М. Дем'яненка, Б. Пасхавера, П. Гайдуцького, В. Юрчишина, О. Могильного та інших вітчизняних науковців.

Державна підтримка аграрного сектора в країнах з транзитивною економікою і в Україні зокрема характеризується недосконалістю та недостатністю фінансування галузі. У цих умовах особливої уваги потребує

дослідження бюджетного фінансування аграрного сектора як одного з напрямів державного регулювання. Необхідність державного регулювання аграрного сектора більшість науковців пов'язують, насамперед, із диспаритетом цін на промислову і сільськогосподарську продукцію, а також з істотним впливом природно-кліматичних умов на ефективність сільськогосподарського виробництва. У США рівень державної підтримки сільського господарства становить 40 % від вартості виробленої сільськогосподарської продукції, у країнах ЄС – 35 %, в Японії та Франції – 72, в Україні – 8,3 %. У країнах ЄС державну підтримку сільського господарства здійснюють шляхом надання аграріям дешевих кредитів, підтримання твердих цін, виконання безпосередніх виплат тощо. В Європі під державне регулювання підпадає 90 % цін на сільськогосподарську продукцію у вигляді субсидій для підтримки аграріїв через високі ціни на засоби виробництва [6, с. 19].

Процес фінансування сільського господарства України з коштів державного бюджету впродовж багатьох років характеризується неефективністю та недосконалістю розподілу. Для цього варто порівняти видатки держбюджету України за 2006 – 2010 рр., спрямовані на розвиток АПК (табл. 1).

Таблиця 1

Ефективність фінансування вкладень з державного бюджету
у розвиток аграрного виробництва, млрд грн

Роки	2006	2007	2008	2009	2010
Видатки, всього	7,2	8,3	12,3	10,5	7,1
Валова продукція сільського господарства, у порівнянних цінах 2005 р.	94,9	88,8	104,0	102,1	100,5

Як бачимо з табл. 1, обсяг видатків на розвиток галузі характеризується в 2009-2010 рр. істотним скороченням. У 2010 р. за абсолютним значенням

знизилися до рівня 2006 р. Темпи нарощування валової продукції сільського господарства істотно поступаються темпам нарощування обсягів державної підтримки, що є свідченням її низької ефективності.

Варто в цьому контексті звернути увагу на Державну цільову програму розвитку українського села на період до 2015 р., в додатку до якої зазначено показники надання державної підтримки для забезпечення розвитку сільських територій, сільськогосподарського виробництва та аграрного ринку. Цим документом передбачено виділення коштів на зазначені вище цілі впродовж 2008 – 2015 рр. в обсязі понад 120 млрд грн. Якщо врахувати, що за три із семи років виконання програми цей обсяг становить всього 30 млрд грн, то очевидно явне недофінансування аграрного сектора України [4]. Крім того, за цих умов уся сума бюджетного фінансування нівелюється за рахунок диспаритету цін. За розрахунками М. Дем'яненка та Ф. Іваніної, для розширеного відтворення та підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції обсяги підтримки сільського господарства мають зрости до 20 млрд грн (10 млрд грн для досягнення паритетності в міжгалузевому товарообміні + 10 млрд грн для створення умов забезпечення прибутковості галузі та формування власних фінансових ресурсів, здатних здійснювати розширене відтворення) [3, с. 6]. Ураховуючи те, що міжгалузеві диспропорції стали причиною переливання прибутку із сільського господарства в посередницькі структури, то державна підтримка повинна здійснюватись таким чином, щоб фінансові ресурси могли надходити безпосередньо до суб'єктів господарювання.

Україна після вступу в СОТ приєдналась до групи країн, які нещодавно вступили до неї (RAM – recently-acceded members та VRAM – very recently acceded members – англ.). Згідно з Доським раундом переговорів, у СОТ від країн RAM не потребують зменшувати зобов'язання щодо сукупного виміру підтримки (СВП) та мінімальних рівнів підтримки (de minimis). Тому на сьогодні Україна не має

зобов'язань перед СОТ щодо скорочення внутрішньої підтримки, що надається через “жовті програми”. Існує лише зобов'язання не перевищувати річний рівень підтримки, який акумулюється в показнику СВП. Але поступове скорочення програм “жовтої скриньки” та перехід до програм “зеленої скриньки” характерне як для країн ЄС, так і інших розвинених країн. Так, наприклад, частка державного фінансування, що входить до “зелених” програм розвитку, становить в Австралії 91 % від загальної суми, а у США – 77 %. У країнах ЄС, Бразилії, Канаді частка цих програм перебуває в межах 50 – 60 % від загальної підтримки, тоді як в Україні – 75 % від загальної підтримки – “це жовті” програми підтримки, і лише 25 % – “зелені” [5, с. 133].

Розглянемо Державну цільову програму розвитку українського села до 2015 р. Як видно табл. 2, обсяг бюджетних витрат, закладених цією програмою, передбачає збільшення фінансування програм “зеленої скриньки” і, відповідно, скорочення програм “жовтої скриньки”, що збігається з вимогами СОТ [2]. Це саме стосується і фактичного, а не закладеного в програмі рівня і структури підтримки сільського господарства. Динаміка цього рівня свідчить про тенденцію до зростання “зеленої скриньки” (рисунок).

Таблиця 2

Структура бюджетної підтримки аграрного сектора 2008 – 2010 рр.

Заходи	Обсяг фінансових ресурсів із бюджету за роками, млн грн		
	2008	2009	2010
“Жовта скринька” (продуктова підтримка)	3193,8	3376,8	3072,9
“Жовта скринька” (непродуктова підтримка)	2643,2	2288,6	1828,9
Всього за програмами “жовтої скриньки”	5837,0	5665,4	4901,8
“Зелена скринька”	8209,9	8504,8	8621,2

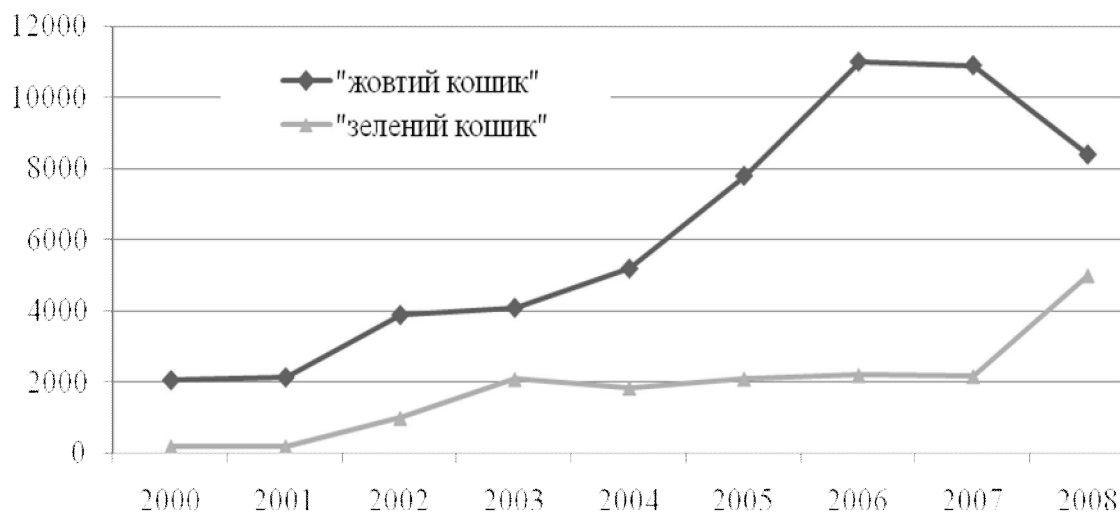

Рисунок. Динаміка рівнів державної підтримки сільського господарства України, млн грн

Отже, в перспективі варто очікувати збільшення фінансування розвитку соціальної і ринкової інфраструктури, дорадництва, професійної освіти, науково-дослідних робіт, селекції в рослинництві та тваринництві, охорони земель та екологічної безпеки, розвиток депресивних територій тощо.

Проблема підвищення ефективності державного регулювання аграрного сектора заходами державної підтримки набуває дедалі більшої актуальності. У період світової фінансової кризи, коли навіть найуспішніші галузі переживають занепад, організаційно-економічний механізм державного регулювання аграрної економіки, загалом її бюджетного фінансування, повинен будуватись на основі принципів системності та комплексності під час застосування відповідних інструментів і методів.

Література:

1. Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року : Закон України від 18.10.2005 р. № 2982- IV. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

2. *Борщ А. Г.* Бюджетна підтримка аграрного сектору в умовах трансформаційних процесів в економіці України / А. Г. Борщ // Економіка АПК. – 2009. – № 2. – С. 111–116.

3. *Дем'яненко М. Я.* Державна підтримка як фактор забезпечення конкурентоспроможного аграрного виробництва / М. Я. Дем'яненко, Ф. В. Іваніна // Економіка АПК. – 2009. – № 9. – С. 3–9.

4. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року // Економіка АПК. – 2007. – № 11. – С. 3–50.

5. *Кобута І. В.* Політика державної підтримки сільського господарства країн-членів СОТ / І. В. Кобута // Економіка АПК. – 2009. – № 12. – С. 132–136.

6. *Малий І. Й.* Про романтизацію приватної власності на землю і кризу аграрного сектора / І. Й. Малий // Економічна теорія. – 2008. – № 3. – С. 11–20.